

GEORGE ORWELL

25. 6. 1903 - 21. 1. 1950

V roce 1903 se přímo v britské Indii, v bengálském Mothari, narodil do rodiny nižšího úředníka anglické státní správy malý Eric Arhur Blair, pozdější významný anglický prozaik a esejista George Orwell. Malý Eric ale dlouho v Indii nepobyl, neboť jeho matka spolu s jeho starší sestrou Marjorií brzy odjela zpět do Anglie a tam také obě děti později začaly chodit do školy. Eric se učil dobře a díky stipendiu, které získal už na pětileté přípravce v St. Cyprian's, se dostal na elitní chlapeckou střední školu v Etonu, jinak vyhrazenou synům z bohatých středostavovských či šlechtických rodin. O etonských letech George Orwella (1917 - 1921) se ví jenom málo. Škola ale podle všeho nabízela tolerantnější ovzduší, které nebránilo osobnímu rozvoji. Po absolvování pak překvapivě Orwell nenastoupil na univerzitu do Cambridge, ale odjel do Barmy sloužit jako policista u britské policie. Zůstal tam pět let a právě díky tomuto pobytu vznikla jedna z jeho nejhezčích knih *Barmské dny* (1934).

Barmský pobyt byl důležitým obdobím, nicméně špatné svědomí, které tam Orwell získal, když zblízka nahlédl pod pokličku britského impéria, na jehož systému se sám podílel, ho dohnalo doslova až na dno lidského života. Následující měsíce dobrovolně trávil v bídě v Paříži a v Londýně coby umývač nádobí a amatérský tulák mezi nejchudšími vrstvami. Cítil nutkavou potřebu odčinit utiskování chudých bohatými, slabších silnějšími a přidat se, alespoň tady a teď, na stranu utlačovaných, těch nejposlednějších z posledních. Ze zkušeností těchto pár měsíců vzešla jeho prvotina *Na dně v Paříži a v Londýně* (1933), kterou uveřejnil ze zcela praktických důvodů pod pseudonymem. Zvolil si jej podle jména řeky ve východní Anglii a ponechal si ho po celou dobu své spisovatelské dráhy. Chtěl tím vyjádřit svůj rozchod s minulostí.

V roce 1934 vyšla další reportážní kniha s autobiografickými prvky, již zmiňované **Barmské dny**. Autor se v nich vrací ke svému pětiletému pobytu v Barmě, kde při své službě jako důstojník britské policie poznal nejen lhostejnost a aroganci mnohých barmských Angličanů vůči místním obyvatelům, ale také hospodářské pozadí britského koloniálního impéria. Barmské dny jsou příběhem svědomitého a osamělého úředníka, snažícího se uniknout z omezenosti svého šovinistického prostředí, jehož soucit s domorodci končí nečekanou osobní tragédií.

Tato kniha byla poprvé vydána nikoli v Británii, ale ve Spojených státech, neboť se její vydavatelé obávali soudního procesu ze strany britského impéria, jehož systém byl v této knize ostře napaden a kritizován. Autorka doslovu českého vydání Barmských dnů o této knize napsala: „*Od doby, kdy Orwell napsal Barmské dny, už uplynulo hodně času. Kdysi kontroverzní a pro některé z anglických čtenářů možná šokující kniha je dnes zčásti historickým dokumentem. Přesto si myslím, že nemusí být jen tím. V nejobecnější rovině je to příběh člověka, který je příliš obyčejný na to, aby dokázal být hrdinou, a příliš charakterní, než aby za to necítil vinu.*“

V roce 1935 vyšel román **Knězova dcera** a o rok později kniha **Ať aspidistra dále létá**. Obě tyto knihy spojuje společné téma: nespokojenost hrdinů s duchovně omezeným, na hmotný prospěch zaměřeným středostavovským prostředím. V roce 1935 se Orwell na popud nakladatele Gollancze vydal na průmyslový sever Anglie. A právě tady vznikla jedna z nejlepších dobových analýz stavu britského průmyslu, reportážní svazek **Silnice do Wigan Pieru**.

V roce 1936 odjel Orwell do Španělska zmítaného občanskou válkou. Původně přijel jako novinář, ale stržen událostmi vstoupil do republikové armády. V bojích byl však těžce raněn do krku. Kromě zranění, které nadosmrtně poznamenalo jeho hlas, si odváží i zkušenosti s komunismem a praktikami Sovětského svazu a námět na novou knihu, která pod názvem **Hold Katalánsku** vychází v roce 1938. Tato kniha je považována za přelom v Orwellově tvorbě, nejen ve smyslu vývoje Orwellových politických názorů, ale také jako most k jeho vrcholným dílům.

Stín blížící se války a totalitních diktatur je patrný i v románu z roku 1939 **Vyjít si na vzduch**. Po vypuknutí druhé světové války působil Orwell jako redaktor vysílání

BBC pro Indii a posléze jako redaktor levicového časopisu Tribune, kde měl vlastní sloupek. Jeho zdraví poznamenané útrapami tuláckého života mu nedovolilo dále rozvinout svůj talent a obohatit tak světovou literaturu o další díla. Od roku 1948 silně trpěl tuberkulózou, které nakonec v roce 1950 podlehl.

Čtyřicátá léta přináší Orwellova vrcholná díla, kromě toho se intenzivně věnuje esejistice a vydává soubory starších esejů. V tomto období vznikají knihy *V břiše velryby* (1940), *Lev a jednorozec* (1941), *Literárněkritické eseje* (1946), *Zastřelit slona* (1950), *Anglie, tvá Anglie* (1953), *Takové to byly radosti* (1953), *Sebrané eseje, novinové články a korespondence* (1968). Za vrchol Orwellova díla jsou však považovány dva antiutopické romány *Farma zvířat* (1945) a *1984* (1949). Oba jsou katastrofickými vizemi lidské společnosti.

Farma zvířat je jednoduchou, ale přímou bajkou o farmě, kde se zvířata vzbouří proti lidskému panství, zavedou si vlastní režim ve znamení svobody a demokracie a skončí v ještě větší tyranii. Právě z této knihy pochází známé rčení, že „*všechna zvířata jsou si rovna, ale některá jsou si rovnější.*“ I když většina čtenářů chápe *Farmu zvířat* především jako satiru, nebylo by na místě zapomínat na její v podstatě tragický charakter. Není to ani tak výsměch vzpouře zvířat, jako spíše smutek nad nedokonalostí člověka a lidské společnosti. Tento román za druhé světové války odmítly vydat dvě desítky nakladatelů z obavy, aby nebyly poškozeny vztahy se spojeneckým Sovětským svazem.

Román *1984* je v jistém smyslu detailnějším pokračováním Farmy zvířat, zejména v pojetí moci, která není prostředkem, ale cílem sama o sobě. „*Strana usiluje o moc výhradně kvůli moci samé. Nejde nám o dobro chudých, jde nám jedině o ni. Nejde nám o bohatství nebo přepych, dlouhý život nebo štěstí, jen o moc, o čistou moc. Co znamená čirá moc, to hned pochopíš.*“ Světově proslulý alegorický román o třech dílech je chmurnou odstrašující vizí budoucího světa, odehrávající se v roce 1984 v Londýně. Svět je v té době rozdělen mezi tři supervelmoci, které mezi sebou vedou permanentní válku o moc již 25 let. Hrdinou příběhu je devětatřicetiletý Londýňan Winston Smith, který je úředníkem na Ministerstvu pravdy. Občané jsou rozděleni na tři neměnné vrstvy: Ti nahoře, Ti uprostřed a Ti dole. V tomto totalitním systému, v němž i láska je

řízena Ministerstvem lásky jako pouhý prostředek plození dětí, se Winston vzbouří. Společně se svou opravdovou láskou Julií chce bojovat proti systému ve spiklenecké organizaci Bratrstvo. Jsou však zatčeni Ideopolicií, projdou hrůzou mučení a vymývání mozků, zradí jeden druhého i sami sebe a Winston začne vyznávat Velkého bratra, proti jehož tyranii se vzbouřil.

Orwellova chmurná vize budoucnosti, opřená o konkrétní detaily vlády totalitních systémů 20. století, odhalila zásady jakékoli absolutistické vlády, nekontrolované moci a masové uniformity. Uchoval si také smysl pro tradici pozitivních hodnot anglické společnosti a svým jasným, věcným stylem navázal na nejlepší tradice anglické prózy.